

MILLIY GVARDIYANING IJTIMOIIY MUNOSABATLAR TIZIMIDAGI HUQUQIY MUNOSABATLAR XUSUSIYATLARI

Y.S. Po'latov

O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizlik universiteti professori, yu.f.d.

V.E. Umaraliyev

O'zMU, "Huquqiy fanlar" kafedrasida dotsenti, yu.f.n.

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada Milliy gvardiyaning ijtimoiy munosabatlar tizimidagi o'rni va roli, shuningdek, Milliy gvardiya tarkibidagi sub'ektlarning huquqiy munosabatlari haqidagi savollarga bag'ishlangan.

***Kalit so'zlar:** subyektlar, Milliy gvardiya, o'rni, roli, ijtimoiy munosabatlar, huquqiy munosabatlar, tizim.*

ABSTRACT

This article deals with questions about the place and role of the "National Guard" in the system of social relations, as well as the legal relations of the entities within the "National Guard".

***Key words:** subjects, National Guard, place, role, social relations, legal relations, system.*

KIRISH

Jamiyat doimo odamlar uchun eng muhim bo'lgan tovarlarni himoya qilishi kerak. Bunday himoyaning mohiyati inson va jamiyat uchun eng muhim qadriyatlarga (hayot, sog'liq, mulk va boshqalar) nisbatan odamlarning xatti-harakatlarini davlat tomonidan tartibga solish asosida ushbu imtiyozlardan foydalanishdir.

Shu bilan birga, ma'lum bir tovarga oid ijtimoiy ahamiyatga ega munosabatlar me'yoriy jihatdan tartibga solinishiga qaramay, ularning davlat kafolati muammosi saqlanib qolmoqda. Bunday kafolatning etarli emasligining asosiy belgisi odamlarning jamiyat uchun eng muhim qadriyatlarga kirishi paytida namoyon bo'ladigan haqiqiy va me'yoriy tavsiya etilgan xatti-harakatlar o'rtasidagi keng tarqalgan tafovutdir. Bunday nomuvofiqlikning eng nomaqbul shakllari huquqbuzarliklardir (xususan, jinoyatlar va ma'muriy huquqbuzarliklar).[3]

Bunday nomuvofiqlikni bartaraf etish maqsadida jamiyat o'z davlat organlarining sa'y-harakatlari bilan normativ hujjatlarda nazarda tutilgan qarorlar qabul qilinishini va vakolatli shaxslar tomonidan harakatlarni amalga oshirishni ifodalovchi harbiy va huquqni muhofaza qilish faoliyatini amalga oshiruvchi organlar tizimini yaratdi. jismoniy, yuridik shaxslarning va butun davlatning huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya

qilishga, shuningdek, mamlakat xavfsizligini, shuningdek, huquq, tartibot va jamoat xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan [4].

Harbiy huquqni muhofaza qilish tizimida markaziy o'rinlardan birini O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi egallab, uning maqsadlari, vazifalari, funktsiyalari, tuzilmasi ijtimoiy jihatdan belgilanadi. Shu bois Milliy gvardiya va boshqa harbiy tuzilmalarning u yoki bu shakldagi ijtimoiy maqsadi, ijtimoiy mohiyati masalasi ularning faoliyatiga bag'ishlangan bir qator huquqiy hujjatlar yoki ilmiy tadqiqotlarda ko'rib chiqiladi. Bu fikr bizning davrimizdan tarixan uzoq bo'lgan manbalarga ham, zamonaviy nashrlarga ham tegishli.

Hozirgi vaqtda O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi bo'linmalari o'z "ijtimoiy maqsadi"ni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun "O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonunida belgilangan asosiy vazifalarni hal etishlari zarur:

jismoniy va yuridik shaxslarning huquqlari, erkinliklari va qonun bilan qo'riqlanadigan manfaatlarini himoya qilish;

terrorizmga qarshi kurashda, shuningdek, oqibatlarini bartaraf etishda ishtirok etish;

terroristik harakatlar, tabiiy va texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlar;

ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar bo'yicha tergovga qadar tekshiruvlar o'tkazish, surishtiruvlar o'tkazish, jinoyat ishlarini qo'zg'atish va ish yuritish;

jismoniy va yuridik shaxslarning davlat, ayniqsa muhim, toifali va boshqa obyektlarini, mulkini muhofaza qilish;

xavfsizlik faoliyati sohasida davlat siyosatini amalga oshirish;

huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshirish, shu jumladan

ularning paydo bo'lish sabablarini va ular uchun qulay shart-sharoitlarni aniqlash va bartaraf etish;

jamoat tartibini, shu jumladan ommaviy tadbirlar, mitinglar, yig'ilishlar, namoyishlar o'tkazish vaqtida hamda fuqarolar gavjum bo'lgan joylarda muhofaza qilish;

favqulodda holat, maxsus muddat sharoitida huquqiy rejimni ta'minlash va terrorizmga qarshi operatsiyalarni o'tkazish;

himoya qilinadigan shaxslarning xavfsizligini ta'minlashda ishtirok etish;

xorijiy davlatlarning rasmiy vakillari, xorijiy delegatsiyalarning uchrashuvlari va jo'nab ketishi chog'ida, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti ishtirokidagi tantanali tadbirlarda tantanali tadbirlarni yuqori saviyada o'tkazish;

jinoyatchilikning oldini olish, aniqlash va ularga chek qo'yish maqsadida aholi punktlarida jamoat joylarini patrul qilish;

Qurolli Kuchlardan jangovar foydalanish rejalariga muvofiq O'zbekiston Respublikasi hududiy mudofaa tizimidagi alohida vazifalarni hal etish, Davlat xavfsizlik xizmati Chegara qo'shinlariga O'zbekiston Respublikasi Davlat chegarasini qo'riqlash va himoya qilishda yordam ko'rsatish;

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Milliy gvardiyaning barcha tarkibiy bo'linmalari va xizmatlarining harbiy xizmatchilari (xodimlari) tomonidan, ular bajaradigan funksiyalarning yo'nalishi va ularga yuklangan bevosita majburiyatlardan qat'i nazar bajarilishi qat'iyyidir.

Shu bilan birga, Milliy gvardiyaning faoliyati aniq huquqiy asosga ega bo'lishi kerak, chunki puxta huquqiy tartibga solish Milliy gvardiya harbiy xizmatchilariga (xodimlariga) o'z faoliyatida qat'iy qonun qoidalariga rioya qilish imkonini beradi, shuningdek, huquq-tartibotni mustahkamlash, shuning uchun ularga yuklatilgan muammolarni yanada samarali hal etish imkonini beradi. Bular jumlasiga mamlakatning hududiy mudofaasi va jamoat tartibini ta'minlash, jinoyat va huquqbuzarliklarning oldini olish hamda ularga chek qo'yish sohasidagi vazifalar kiradi. Milliy gvardiyani tashkil etish va faoliyatini shunday tartibga solish zarurki, huquqiy munosabatlar ishtirokchilari – vakolatli va majburiy shaxslar aniq belgilansin; huquq va majburiyatlar ularning qat'iy izchilligi va o'zaro bog'liqligini ta'minlaydigan tarzda taqsimlangan; vakolatli shaxs o'z huquqlarini amalga oshirishi va majburiyatlarni to'g'ri bajarishga majburlashi kerak bo'lgan qonuniy vositalar o'rnatilgan; Huquqlarning to'g'ri amalga oshirilishi va majburiyatlarning bajarilishini ta'minlaydigan davlat organlari belgilandi. Bularning barchasi huquqiy munosabatlar qanchalik to'g'ri tartibga solinganligini va bu kelishuv huquqiy norma ko'zlangan maqsadlarga mos kelishini aniqlash imkonini beradi.

O'zbekiston Respublikasida Milliy gvardiya faoliyatining normativ-huquqiy bazasi quyidagilardan iborat: O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, qonunlari [6] O'zbekiston Respublikasining boshqa normativ-huquqiy hujjatlari, O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalari, nizomlari.

Milliy gvardiya tabiatan bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lgan turli funksiyalarni bajaradi. Shunga ko'ra, Milliy gvardiya nomidan ish olib boradigan ularning harbiy xizmatchilari (xodimlari) o'z faoliyati davomida kiradigan huquqiy munosabatlar juda xilma-xildir, chunki ular huquqning turli sohalari (konstitutsiyaviy, ma'muriy, harbiy, jinoiy, jinoyat-protsessual va boshqalar).

Bunday xilma-xillik, shubhasiz, Milliy gvardiya ishtirokidagi huquqiy munosabatlarning o'ziga xos xususiyati bo'lib, ularning faoliyatini quyidagi sabablarga ko'ra ancha murakkablashtiradi:

Milliy gvardiya faoliyatini huquqiy tartibga solishning bir nechta manbalarining mavjudligi . Milliy gvardiya xodimlari o'z faoliyatida O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasidan tortib mahalliy davlat hokimiyati organlarining qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasining me'yoriy hujjatlarigacha bo'lgan o'nlab me'yoriy hujjatlarni qo'llashlari va amalga oshirishlari shart ;

2) Milliy gvardiya faoliyatini huquqiy tartibga solishning turli manbalari;

Milliy gvardiya bilan bog'liq bo'lgan, ularning faoliyatini bevosita emas, balki bilvosita tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar tarkibidagi salmoqli salmoq .

Milliy gvardiya tizimidagi huquqiy munosabatlarni turli mezonlarga ko'ra ma'lum turlarga ajratish mumkin. Quyidagi asoslar bo'yicha tasniflash ushbu huquqiy munosabatlarning xarakterli xususiyatlarini to'liq aniqlash imkonini beradi.

1. *Huquqiy mazmuniga ko'ra. Milliy gvardiyadagi huquqiy munosabatlarga quyidagilar kiradi:* xizmat-mehnat munosabatlari (xizmatni tashkil etish jarayonida o'rnatiladi); xizmat-funksional (xizmatni amaliy amalga oshirish jarayonida shakllanadi).

2. *Huquqiy tartibga solish manbalariga qarab huquqiy munosabatlar bo'lishi mumkin :* konstitutsiyaviy va huquqiy; harbiy-huquqiy; ma'muriy va huquqiy; mehnat; moliyaviy va huquqiy; jinoyat huquqi; jinoyat-protsessual; fuqarolik huquqi va huquqning boshqa sohalari.

3. *Munosabatlar yo'nalishiga ko'ra. Milliy gvardiya faoliyatida huquqiy munosabatlar rivojlanadi:* organ ichida (tizim ichidagi); tegishli Milliy gvardiya tashqarisida (tashqi).

4. *Voqea sodir bo'lish xususiyatiga ko'ra. Ushbu huquqiy munosabatlar quyidagilarga ega bo'lishi mumkin:* yuqori va bo'ysunuvchi o'rtasidagi xizmat-ierarxik xususiyat; gorizontaal xususiyat - bir-biriga bo'ysunmaydigan harbiy xizmatchilar (xodimlar) o'rtasida; davlat-imperatorlik xarakteri - Milliy gvardiya xodimi, hukumat vakili sifatida va tashqi shaxs o'rtasida.

5. *Ishtirokchilar tarkibiga ko'ra. Ushbu sohadagi huquqiy munosabatlar o'rtasida tuziladi :* Milliy gvardiyaning harbiy xizmatchilari (xodimlari); Milliy gvardiyaning harbiy xizmatchilari (xodimlari) va tashqi tuzilmalar (fuqarolar, tashkilotlar, mansabdor shaxslar) [7].

Bunday munosabatlarda vakolatli shaxs Milliy gvardiyaning (yoki Milliy gvardiyaning tarkibiy bo'linmasining) tegishli boshlig'i yoki uning o'rinbosari, bevosita (to'g'ridan-to'g'ri) va bilvosita (yuqori), majburiy shaxs esa quyi Milliy gvardiya bo'linmalari hisoblanadi. Milliy gvardiya va ularning harbiy xizmatchilari (xodimlari).

Milliy gvardiyadagi huquqiy munosabatlar deganda , O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi o'rtasida turli huquq sohalari (konstitutsiyaviy, harbiy, jinoiy, ma'muriy,

mehnat, fuqarolik va boshqalar) normalari asosida shakllanadigan individuallashtirilgan ijtimoiy aloqalar tushuniladi. Xizmatga qabul qilish, xizmatni tugatish va uni tugatish masalalarida O'zbekistonni tegishli organ rahbari va Milliy gvardiya harbiy xizmatchilari (xodimlari), shuningdek harbiy xizmatchi (xodim) bilan tashqi shaxs (fuqaro, tashkilot va boshqalar) o'rtasida taqdim etadi.) fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, jamoat tartibini himoya qilish, jamoat xavfsizligini ta'minlash, aniqlash, bostirish, oshkor qilish bo'yicha faoliyatni amalga oshirishi munosabati bilan asoslanadi.

XULOSA

Yuqoridagi dalillar shuni ko'rsatadiki, huquqiy munosabatlar - bu huquqiy munosabatlarning sub'ektlari, huquqiy munosabatlar ob'ekti va tomonlarning o'zaro sub'ektiv huquqlari va huquqiy majburiyatlari shaklidagi mazmunini o'z ichiga olgan murakkab tarkibiy shakllanishdir. Shunga ko'ra, Milliy gvardiya ishtirokidagi huquqiy munosabatlar ham xuddi shunday tuzilishga ega ekanligi haqiqatdir.

Shunday qilib, Milliy gvardiya tizimidagi huquqiy munosabatlarning subyektlari quyidagilardir:

- Milliy gvardiya - umuman;
- uning boshqa tarkibiy bo'linmalari;
- Milliy gvardiyaning ayrim mansabdor shaxslari;
- Milliy gvardiyaning harbiy xizmatchilari (xodimlari).

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES):

1. Milliy gvardiya tizimida shaxsiy tarkib harbiy xizmatchilar va xizmatchilarga bo'linadi.
2. Qarang: San'atning 5-bandi. 2018 yil 20 noyabrdagi O'RQ-647-sonli Qonunining 33-moddasi // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 2020 yil 19 noyabr,
3. № 03/20/647/1569.
4. Qarang: Po'latov Yu.S., Ismoilov I.U., Mamadaliyev U.O. Ichki ishlar organlarida boshqaruv asoslari: Darslik. - , T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2005. - 63-b.
5. Qarang: Uzbekiston Respublikasining 2018 yil 20 noyabrdagi O'RQ-647-sonli Qonuni; O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari ichki xizmati ustavi // O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining umumiy harbiy nizomlari. Toshkent: "Sharq" nashriyot-matbaa aksiyadorlik jamiyati bosh tahririyati, 2004 y.
6. Mirziyoyev ularning ijrosi qat'iy ta'minlanishini yana bir bor ta'kidladi (qarang: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 13-dekabrda "Konstitutsiya va qonunlar ustuvorligini ta'minlashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4551-son qarori. qonun, bu borada jamoatchilik nazoratini kuchaytirish,

shuningdek, jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish” // Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 14.12.2019 y. № 07/19/4551/4162.

7. Taxminan bir xil tasnifni V.B. Gaidanov ichki ishlar organlariga nisbatan (qarang: Gaidov V.B. Ichki ishlar organlarida xizmat federal davlat xizmatining bir turi sifatida. Tezis ... yuridik fanlar nomzodi . - Omsk, 2001. P. 96-97), shuningdek. qarang.: Po’latov Yu.S., Ismoilov I.U., Mamadaliyev U.O. - B. 54, 76-77.